

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

**MAVZUSIDARESPUBLIKA
MIQYOSIDAGI ILMIIY-AMALIIY
ANJUMAN TO'PLAMI**

Бухоро-2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy
anjuman to‘plami**

2021 yil, 27-may

tinglash (hissiy sohani rivojlantirish) bilan shug'ullanadilar. Asosan ijodkorlikka e'tibor beriladi, bolalar spektakllar va sahna ko'rinishlari namoyish etishadi, festivallar tashkil qilishadi - mavhum fikrlashni rivojlantirishadi. Bolalarga matematika, ingliz tili kabi mashg'ulotlar o'tilmaydi, ularni kitob o'qishga ham Waldorf muassasalarida undashmaydi. Asosiy e'tibor bolaning ichki kechinmalariga, ijodkorligiga, erkinligiga qaratilgan. Valdorf maktabgacha ta'lim muassasalaridagi yana bir qiziqarli mashg'ulotlardan biri bu suvga cho'milish usuli orqali bolalarning ichki xotirjamligini saqlashdir. Bu muassasalarda bitta mashg'ulot oylab o'tiladi.

Valdorf maktabgacha ta'lim muassasalarining yana bir muhim qirradi shundaki, mashg'ulotlar tabiat bilan uyg'unlikda tashkil etiladi. Bolalar hayvonlarga g'amxo'rlik qiladilar, o'simliklar ekadilar va o'stiradilar, ko'p vaqtlarini ochiq havoda o'tkazadilar. Muassasadagi o'yinlar didaktik shaklda tashkil etiladi. Bu bolaga fantaziya qilish va o'yinning yangi rasmlari va syujetlarini yaratish imkoniyatini beradi. Guruhdagi o'yinchoqlarning aksariyatini bolalar tarbiyachilar bilan birgalikda tabiiy xomashyolardan soda usulda tayyorlaydilar.

Valdorf pedagogikasining muhim xususiyati: sinfdagi hayot ritmi faoliyatini o'zgartirish printsipligiga muvofiq tashkil etilgan, ya'ni harakatchan mashg'ulotdan so'ng bolalarni xotirjam qila oladigan mashg'ulotlar tashkil etiladi.

Valdorf muassasalarida tadbirlar ko'p tashkil etilib, barcha tadbirlarda ota-onalar ishtirok etishlari shart hisoblanadi. Hattoki guruh xonalarini bezatishda, o'yinchoqlar yasashda ota-onalar ko'maklashadilar. Bu mashg'ulotlar orqali bolalar va kattalarning bir-birini tushunishi, ahil yashash, hayotdan birgalikda zavqlanish tuyg'ularini ota-onalar va bolalarga singdirishadi.

Bu muassasalarda barcha faoliyat turi bo'yicha har bir guruhga bitta tarbiyachi birlashtiriladi. Sababi bolalar boshqa tarbiyachidan cho'chishi va bu orqali o'z ijodkorligini namoyon eta olmasligida deb ta'kidlanadi. R. Shtayner

konsepsiyasida bolalarda intellektual rivojlanishni erta boshlashdan bosh tortilgan. Dastlab bolalar hissiy jihatdan kamol topishlari, baxtni his etishlari guruh bolalari bilan bir oila bo'lishni o'rganishlari zarur deb belgilangan.

Keyingi qiziqarli noan'anaviy mashg'ulotlardan biri bu – bog'dorchilikdir. Bolalar va tarbiyachilar birgalikda guruh uchun belgilangan maydonchada sabzavotlar ekishadi. Har kun bu ekinlarni sug'orib, hosil olguncha amaliy tarzda sabzavotlarning foydali xususiyatlarini bilib olishadi. Hattoki hosilni bolalar o'z qo'llari bilan yi'g'ib oladilar va shu sabzavotlarni iste'mol qiladilar. Valfdor maktabgacha ta'lim muassasasining barcha guruhlari uchun maydonchalar mavjud va barcha bolalar hamjihat mehnat qilib, o'z-o'ziga xizmat qilishni o'rganib boradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Edmunds, Francis (2004). An Introduction to Steiner Education: The Waldorf School. Forest Row: Sophia Books. p. 86. [ISBN 9781855841727.2](#)
2. [Jump up to:](#)^aZdrazil, Tomas (2018). "Theorie-Praxis Verhältnis in der Waldorfpädagogik". In Kern, Holger; Zdrazil, Tomas; Götte, Wenzel Michael (eds.). Lehrerbildung in der Waldorfschule. Weinheim, DE: Juventa. p. 34. [ISBN 9783779938293](#).
3. [Jump up to:](#)^a ^b ^c ^d "[Statistics for Waldorf schools worldwide](#)" (PDF).

МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАРБИЯ ЖАРАЁНИ МАЗМУНИ.

У. Т. Жумаев

Бухоро давлат университети магистранти.

Аннотатсия: мақолада мактабгача тарбия ташкилотларида тарбия жараёни мазмуни, шакли, методлари ёритилган.

Калит сўзлар: мактабгача тарбия тарбия жараёни тарбия мазмуни, тарбия шакли, тарбия методлари.

Мактабгача тарбиянинг вазифаси бола тараққиётини тезлаштириш, уни тезроқ ўқувчи қилиб қўйиш эмас, балки энг аввало ҳар бир бола ўз имконият ва қобилиятларини намоён қилишга шароит яратишдан иборат. Мактабгача ёшдаги боланинг билиш жараёни хусусий амалий йўл билан юзага келади. Ҳар бир бола кичик тадқиқотчи. У фаолликни кўради, бола фаолияти қанчалик тўла ва турли – туман бўлса унинг ривожланиши шунчалик осон кечади. Шунинг учун ҳам мактабгача ёшдаги боланинг энг кенг тарқалган фаолиятлари – ўйин, катталар ва тенгдошлари билан мулоқат, предметли, тасвирий, бадий театрлашган фаолият, меҳнат жараёнига дастурда катта ўрин берилган. Айнан шу фаолиятлар жараёнида боланинг ақлий тараққиёти, ҳиссий шахсий ривожини юз беради, ахлоқдаги эҳтиётлик, мантиқий тафаккур ўз – ўзини назорат қилиш, ижодий тасаввур каби ҳислатлар таркиб топади.

Мактабгача ёшдаги боланинг тараққиёти унинг олам билан алоқасини яхши йўлга қўйилган ҳолда муваффақиятли кечади. Болаларда ҳиссий ҳозиржавобликни тарбиялаш, фаолияти, ҳатти - ҳаракати ва фаолиятида инсоний муносабатларни намоён қилиш вазифасини кўяди. Бу вазифа болаларнинг барча тирик жонзотлари бирлиги ғоясини тушуниш орқали бажарилади.

Тарбиячининг асосий вазифаси болалар кундалик ҳаётини қизиқарли ишлар, муаммолар, ғоялар билан тўлдириш, ҳар бир болани мазмунли фаолиятга жалб этиш, қизиқиш, ҳаётини фаолиятларини қондиришидан иборат. Болалар фаолиятини ташкил этар экан, тарбиячи ҳар бир болада ташаббускорликка интилиш, турли ҳаётини муаммолардан тўғри йўл топиб чиқиб кета олишга интилишини таркиб топтиради.

Машғулотларнинг боғчадаги педагогик жараёнидаги ўрнини инкор қилмаган ҳолда, муаллифлар уларни болалар билан ишнинг бош воситаси

деб ҳисобламайдилар. Шу муносабат билан машғулотлар сони уларнинг давомийлиги аниқ белгиланмаган. Тарбиячининг ўзи уларнинг қайси бирини қачон, қайси воситалар билан ташкил қилишни белгилайдилар. Машғулотларни ўтишидан мақсад, болаларнинг шахсий тажрибаларини умумийлаштириш чуқурлаштириш, бир тизимга солишдан иборат.

Таълим қизиқарли, муаммоли бўлиши, боланинг мунтазам равишда ўсиши мустақиллиги ва ижодкорлигини таъминлаши лозим. Кўп ҳолларда машғулотлар болаларни гуруҳчаларга бўлган ҳолда интеграллаштириб ўтказилади.

Кичик мактабгача ёш

1. Кичик мактабгача ёшдаги бола боғчада кичик ёшдан мактабгача ёшдаги бола тараққиётида муҳим даврдир. Айнан шу даврда бола катталар ва тенгдошлари билан мулоқатларнинг янги кўринишларига ўта бошлайди, нарсаларга янги муносабатда бўла бошлайди.

Бола илк ёшлик пайтида кўп нарсани ўрганиб олди: юришни, нарсалар билан ҳатти - ҳаракатлар бажаришни ўрганди, нутқни идрок этишни билиб олди, катталар билан мулоқот қилиш тажрибасини эгаллади, уларнинг ғамхўрлигини ҳис қилди.

Психологлар “3 ёш кризисига” эътибор бериб, кўрсатишларича, бола характерида бўладиган ўзгаришлар юз беради. Шу сабабли, катталар бола билан муносабатларини ўзгартиришлари, унга кўпроқ эркинлик, мустақиллик беришлари керак. Катталарнинг вазифаси боладаги мустақилликка интилишни рағбатлантириши, унинг кучига ишонишини қўллаб – қувватлаш лозим.

Кичик мактабгача ёшдаги болалар билан ишда асосийси шуки, катталар болаларга ўз фаолиятидаги ютуқларидан қувонишга имкон яратиши лозим.

Катталар болалар билан биргаликда фаолиятда хатти - ҳаракатларининг янги усул ва услубларини ўргатади, бола

имкониятларидан келиб чиқиб, мустақил ҳаракат соҳаларини кенгайтиради.

Тарбиячига ишонч ва унга боғланиб қолиш – боғчада ўзини яхши ҳис қилиши ва ривожланиши учун зарур шарт. Кичик ёшдаги бола онанинг кўллаб – қувватлаши ва тарбиячи ғамхўрлигига муҳтож бўлади. Тарбиячи кун давомида ҳар бир болага эътибор ажрата олиши, мулойим гапириши, эркалаши керак. Тарбиячи муҳаббатини ҳис қилган боланинг атрофдагилар билан мулоқатга киришиши осон бўлади. У катталар хатти - ҳаракатига бажонидил таҳлид қилади, улар билан ўйнайди. Кичик ёш охирига келиб, катталарга кўплаб саволлар берадиган, ҳамма нарсага қизиқадиган бўлади.

Тарбиячи боладаги бу хусусиятни ҳам рағбатлантириши, кузатиш, таққослаш, текширишга ундаши лозим. У болалар билан бирга хурсанд бўлиши, хайрон қолиши, севиниши лозим. Кичик боғча ёшдаги бола тараққиётида катталар билан мулоқотнинг муҳим аҳамиятини ҳисобига олиб, тарбиячи ҳар куни ҳар бир бола билан албатта мулоқатда бўлади.

Ўйин, нарсалар билан шуғулланганда, бадий фаолиятда тарбиячи болаларга мақсад белгилаш, олинган натижани мақсад билан таққослашга ўргатади.

Кичик мактабгача ёш даврда болада тенгдошлари билан мулоқат эҳтиёжи ўсиб боради. Тарбиячи болаларни кичик гуруҳларда ўйнашга жалб этади, бирга бажаришлари учун топшириқлар беради. ҳар куни тарбиячи гуруҳда болалар ўзаро мулоқатининг турли кўринишларини ташкил этади. Ўзлари мустақил, ихтиёрий фаолият танлашларига шароит яратади.

Кичик мактаб ёшда болаларда теварак – атрофида нисбатан ижобий муносабатни тарбиялашга қулай шароит яратилади. Бу борада тарбиячи болага намуна бўлиши керак.

Кичик боғча ёшдаги болаларни тарбиялаш вазифалари қуйидагилардан иборат:

1. Болаларнинг боғчага кўникишларига шароит яратиш, тарбиячи гуруҳдаги болалар билан ижобий муносабатларини йўлга қўйиши ҳар бир боланинг фаолиятини таъминлаш лозим.

2. Болалар жисмоний тараққиётини таъминлаш, асосий ҳаракат турлари, гигиеник малакаларини эгаллашларига шароит яратади.

3. Болаларнинг билиш фаоллигини ўстириш, теварак – атрофидаги нарса ва ҳодисаларга доир тушунчаларни бойитиш, нарсаларнинг хусусиятларини сенсор текширув, таққослов, таҳлил асосида ажратишга ўргатиш, ўйин, мулоқат қилиш малакаларини ҳосил бўлишига шароит яратиш.

4. Теварак – атрофига ижобий муносабатни, бошқа одамларга нисбатан меҳрибонлик, ўсимлик ва ҳайвонларни асраб – авайлаш ҳиссини тарбиялаш.

5. ҳамкорликда фаолият қилишга қизиқишини ўстириш, катталар ва тенгдошлар билан нутқий мулоқатга кириша олиш малакасини ўстириш.

6. Болалар тасаввури, ижодий қобилиятларининг ўсишига шароит яратиш. Ўйин ва бадий фаолиятда иштирок этишга қизиқтириш. Ўз режа ва истакларини амалга оширишда қувонишга ўргатиш.

Ҳаракат маданияти асосларини эгаллаш.

ҳаётининг учинчи йили.

Тарбиячининг вазифалари:

- ҳаракатли ўйин ва ўйин машқларда иштирок этишга ҳошиш уйғотиш;

- Болаларни тарбиячи билан бирга машқлар бажаришга ўргатиш; ҳаракат пайтида сигналларга риоя қилишга ўргатиш.

Бола нимани ўрганади:

1. Сафланиш, қайта сайланиш.

2. Умумривожлантирувчи машқлар:

- асосий ҳолатлар (туриб, ўтириб, ётиб);

- ўтириб туриш;

- кўлларнинг содда ҳаракатлари (бир вақтда, бир томонга), нарсалар билан на нарсасиз.

3. Асосий ҳаракатлар:

- турли йўналишда юриш, югириш;

- мувозанат сақлаш машқлари (баландлиги 25 см.гача кенглиги 20см.гача);

- секин ва жадал югуриш;

- турган ва илгарилама ҳаракат билан сакраш, наrsa устидан сакраб туриш;

- тўпни бир – бирига думалатиш; наrsa устидан ошириб ирғитиш; горизонтал, вертикал нишонга, узоққа отиш;

- тўрт оёқлаб эмаклаш.

Кичкинтойларга таълим бериш ўйин жараёнида осонроқ амалга оширилади, шунинг учун ўйин машғулотларнинг асосий кўриниш ва бош мазмунини ташкил этади.

Сайрда қум, қор, сув предметлар ва ўйинчоқлар билан ўйинлар болаларнинг атрофдаги нарсаларнинг хусусият ва хоссалари ҳақидаги ва нимага ишлатилиши билимларини бойитади, қизиқишларини оширади.

Тарбиячилар билан биргаликда мазмунли ва мустақил ўйинлар болаларга оддий ҳаётий ҳолатлар мантиқини тушуниш имконини беради: «айиқчага овқат тайёрлаймиз», «кўғирчоқни ювинтирамиз», «куёнчани даволаймиз», «меҳмон кутамиз» кабилар.

Қувноқ маукчалар, кушчалар, капалаклар, қорпарчалар бўлиб тақлид қилиб ўйнаш болаларда ижодкорлик, ташаббускорликни ўстиради.

Кун давомида ҳар бир бола ўйинларда иштирок этишдан ижобий тассурот олади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”. Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. – Т.: 1997, 30-61-бетлар.
2. Каримов И.А. “Юксак маънавият-енгилмас куч”.Т.:2007 й.
3. Абдурахмонова Д.А. Мактабгача тарбия ёшидаги болаларни ахлокий руҳда тарбиялашда халқ эртақларидан фойдаланиш: Пед. фанл. ном. дисс ... – , 1998. – 171 б.
4. Абдуллаева М. Болалар ўйинларида ўзаро муносабатлар. Бошланғич талим, 2000 й 3 май-июн,22б-б
5. Валихўжаева Ф. Б. Талабаларни мактабгача таълим муассасаларида болаларга эстетик тарбия беришга тайёрлаш: Пед.фанл.номз.дисс. – Т.: 2005. – 135 б.
6. Жамоллиддинов М.Р. Юқори синф адабиёт дарсларида ўқувчиларни миллий халқ анъаналари руҳида тарбиялаш..(А.Қодирий ва Чўлпон ижоди мисолида): Пед.фанл.номз... ёзилган дисс. Низомий номидаги ТД. Пед.инс- Т., 1993.- 170 б.
7. Жумабоев М. Болалар адабиёти.- Т.: Ўқитувчи, 1994.- 256 б

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALAR DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA MULTIMEDIA VOSITALARIDAN

FOYDALANISH

G.Q. Hasanova¹, G.N.Davranova²

BuxDU, dotsent, pedagogika fanlari nomzodi¹

BuxDU, 2-bosqich magistranti²

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda mashg'ulotlar davomida multimedia vositalaridan foydalangan holda dunyoqarashni kengaytirish, ularning tasavvurlarni boyitish, tarbiyalanuvchilarda yangi tushuncha va bilimlarni shakllantirishda interfaol

5A110902 – Педагогика ва психология	
<i>M.SH. Ismoilova</i>	<i>Shaxsda tarbiyani shakllantiruvchi pedagogik – psixologik bilim asoslari.754</i>
<i>D. Xotamova</i>	<i>Bo'lajak o'qituvchilarda ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishi didaktik muammo sifatida.....758</i>
5A210201 – Психология (фаолият турлари бўйича)	
<i>H.N. Jalilov</i>	<i>Masofaviy ta'lim tizimi moodle xususiyatlari.....765</i>
<i>M.P. Мурадова</i>	<i>Саломатлик психологияси мезонларини шакллантиришда соғлом турмуш тарзининг ижтимоий психологик аҳамияти.....770</i>
<i>Ф.Х. Ҳакимова</i>	<i>Мактабгача ва кичик мактаб ёшидаги болаларда мослаша олмасликнинг турли курунишларини психологик хусусиятлари.....775</i>
<i>R.R. Ashurov</i>	<i>Xarakter xususiyatlarining shaxslararo munosabatlarga ta'siri.....779</i>
<i>З.Ж Ахмедова, З.О Саидова</i>	<i>Ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлигини шакллантириш масалалари.....784</i>
<i>N.M. Musinova</i>	<i>Shaxs shakllanishi va uning ijtimoiylashuvi jarayoni.....789</i>
<i>Z.Z.Muxitdinova</i>	<i>o'smir shaxsida temperamentning o'ziga xosligi.....793</i>
<i>M.M. Nabiyeva</i>	<i>“Bugungi kun psixologiyasida afakkur talqini”797</i>
<i>A.M.Назаров, M.T.Каримова</i>	<i>Шахсининг темпераментини ўрганиш услуги.....801</i>
<i>B. X. Nurmuxamedov</i>	<i>“Ta'lim to'g'risida”gi qonun talablari asosida imkoniyati cheklangan va yakka tartibda ta'lim oladigan o'quvchilarga umumiy o'rta ta'lim berishning psixologik asoslari.....806</i>
<i>Ж.Ш.Остонов, З.И. Қурбонова</i>	<i>Ўсмирлардаги копинг хулқ-атвор ва унинг шахс мувафақиятидаги ўзаро алоқадорлигининг назарий асослари.....811</i>
<i>Ж.Ш.Остонов</i>	<i>Ўсмирларда копинг хулқ-атвор омиллари шаклланишининг ижтимоий психологик механизмлари815</i>
<i>M.B. Rasulova</i>	<i>O'smir shaxsining rivojlanishida axloq me'yorlaridan chetga chiqishining sabablari.....819</i>
<i>Z. Saidova</i>	<i>Qanday qilib oilada sog'lom ma'naviy, ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish mumkin?823</i>
<i>SH.SH.Rustamov, S.S.Rajabova</i>	<i>Psixologik tadqiqotda korrelyatsion va regression tahlil mezonlari.....830</i>
<i>K.N. Shodmonova</i>	<i>Мактабгача yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash.....835</i>
<i>Ш.И. Тойирова, M.Ш Бақоева</i>	<i>Психоллингвистиквистика соҳасида тил: тузилма ва абстракция.....839</i>